

Stigmatizare – Corect sau incorect despre coronavirus

Sugestie de activitate de învățare

Uneori în societate anumite grupuri sunt percepute negativ de alți oameni, fie din cauza unor experiențe anterioare considerate negative cu unul sau mai mulți membri ai grupului respectiv, fie din cauza preluării unor stereotipuri și prejudecăți din mass-media, din familie sau din comunitate, sau din alte motive. *Stigmatizarea* este situația în care o persoană este percepută și tratată în mod negativ de alți oameni doar pentru faptul că aparține (sau este percepută ca aparținând) unui anumit grup. În perioada pandemiei de coronavirus, stigmatizarea capătă valențe specifice care merită analizate la școală împreună cu elevii.

Această lecție are următoarele obiective principale:

1. Recunoașterea de către elevi a situațiilor specifice în care se manifestă stigmatizarea în perioada actuală caracterizată prin pandemie de coronavirus.
2. Dezvoltarea în rândul elevilor a înțelegerii și empatiei față de ceea ce pot simți persoanele stigmatizate.
3. Dezvoltarea în rândul elevilor a valorizării egalității în drepturi a tuturor oamenilor.
4. Dezvoltarea în rândul elevilor a capacității de a recunoaște situații de stigmatizare în situații care nu sunt de criză.
5. Dezvoltarea în rândul elevilor a disponibilității de acțiune pentru contracararea efectelor stigmatizării atunci când se întâlnesc cu situații concrete în viața lor cotidiană.

Descrierea lecției:

Fără a oferi dinainte definiția stigmatizării și fără o discuție prealabilă despre acest subiect, trimiteți elevilor acest link: <https://www.surveymonkey.com/r/corect-sau-incorect-despre-coronavirus> la care se găsește un chestionar cu întrebări despre situații specifice în care se manifestă sau s-ar putea manifesta stigmatizarea. Fără o „lecție” prealabilă despre stigmatizare, este mai puțin probabil ca elevii să furnizeze răspunsuri dezirabile la chestionar.

După ce răspund la întrebări, elevii primesc un scor de la 0 la 100, în funcție de câte răspunsuri corecte au punctat, și sunt direcționați automat spre o pagină cu răspunsurile corecte și explicarea lor.

După completarea chestionarului, organizați o discuție cu elevii pe această temă, folosind și informațiile din anexa de mai jos, care conține o descriere a ceea ce înseamnă stigmatizarea, precum și întrebările din chestionar, răspunsurile corecte și explicațiile aferente.

Discuția cu elevii poate fi ghidată prin întrebări precum:

- Cum a fost pentru voi să răspundeți la aceste întrebări?
- Ce scor ați obținut?
- Este ceva ce v-a surprins atunci când ați citit răspunsurile corecte? Ce anume?
- Este vreun subiect dintre cele abordate în chestionar despre care ați vrea să învățați mai multe? Ce ați putea face în acest sens?
- Este ceva ce veți face altfel de azi înainte, pornind de la această activitate?
- Ce vi s-a părut interesant din ceea ce au împărtășit colegii voștri în timpul acestei discuții?

În timpul discuției, creați o atmosferă relaxată de împărtășire, în care elevii să nu se simtă vinovați dacă nu au dat răspunsuri corecte la chestionar, ci să se simtă într-un spațiu sigur în care pot împărtăși și discuta despre modul în care percep ei realitatea acum, și în același timp își pot rafina înțelegerea asupra situațiilor de stigmatizare.

Acordați o atenție specială discuției în situația în care aveți în clasă elevi care aparțin unor grupuri stigmatizate frecvent (de exemplu romi sau migranți). Asigurați-vă că acești elevi nu devin „reprezentanți” ai grupului din care fac parte sau din care cred colegii lor că fac parte. Aveți grijă ca elevii respectivi să nu trebuiască să explice de ce unii membrii ai culturii lor s-au comportat într-un anumit fel. Un elev / o elevă nu este responsabil(ă) de modul în care se comportă toți membrii etniei sale și nu ar trebui pus(ă) în postura de a lua apărarea sau a se detașa de niște oameni pe care nu îi cunoaște doar pentru că au aceeași apartenență culturală (reală sau percepută), la fel cum elevii majoritari nu sunt puși în ipostaza de a explica de ce se comportă într-un anumit fel unii membri ai culturii majoritare.

Vă recomandăm ca, înainte de a o prezenta elevilor, să faceți dvs. înșivă/însevă această activitate: astfel veți înțelege mult mai bine valoarea acestui instrument înainte de a-l recomanda elevilor.

Anexă

Ce este stigmatizarea?

În antichitate existau în diferite culturi ale lumii practici prin care anumite categorii de persoane aveau un tatuaj, un semn distinctiv imposibil de înlăturat, uneori un semn făcut cu un fier înroșit, sau obligația de a purta ceva care să arate restului oamenilor că ei au făcut ceva rău, că sunt criminali sau trădători, sau că sunt sclavi. Acest semn era numit în Grecia Antică „stigma” (στίγμα).

Evident, pe această bază, cei în cauză erau tratați în mod negativ de restul membrilor societății și aveau de suferit în viața de zi cu zi.

Un proces similar, numit stigmatizare, are loc atunci când o persoană este percepută și tratată în mod negativ de alți oameni doar pentru faptul că este vizibil faptul că aparține unui anumit grup sau unei categorii de persoane despre care se știe ceva rău sau de la care se așteaptă comportamente cu efecte negative.

Stigmatizarea este frecvent asociată cu tendința de învinovățire a membrilor unui grup, cu teama de aceștia și cu repulsie sau atitudini negative de evitare.

Astfel, un membru al unui grup stigmatizat nu este perceput și tratat de ceilalți în baza propriilor calități și comportamente, ci, în mod injust, în baza unui stereotip, a unei imagini negative ce este asociată grupului respectiv.

Stigmatizarea generează frecvent discriminare și bariere în accesul la drepturi al membrilor grupului stigmatizat.

Așadar, stigmatizarea se opune principiului egalității între oameni și nu recunoaște demnitatea și drepturile la care toți oamenii ar trebui să aibă acces.

Anumite grupuri sociale, etnice, lingvistice, etc. sunt supuse frecvent stigmatizării în diferite societăți. În România și la nivel european, romii reprezintă unul dintre grupurile ce suferă frecvent efectele stigmatizării.

Organizația Mondială a Sănătății, UNICEF și Crucea Roșie atrag atenția asupra faptului că fenomenele de stigmatizare sunt asociate de asemenea cu anumite boli. Acesta este cazul în prezent cu bolnavii de COVID-19.

Puteți citi mai multe în limba engleză [la acest link de pe site-ul UNICEF](#).

Viruses don't discriminate.

And neither should we.

Stigma will NOT fight coronavirus.
Sharing accurate information will.
Learn more at health.mn.gov

Sursa: health.state.mn.us.

Corect sau incorect despre coronavirus

Chestionar disponibil la <https://www.surveymonkey.com/r/corect-sau-incorect-despre-coronavirus>

1. Cine credeți că a declarat recent: „îl numesc virusul chinezesc, pentru ca provine din China și vreau să fiu corect”?

- a. Președintele României
- b. Președintele Statelor Unite ale Americii
- c. Președintele Chinei
- d. Secretarul General al ONU
- e. Directorul General al Organizației Mondiale a Sănătății

Corect b

Donald Trump, Președintele SUA, a făcut în decursul timpului numeroase afirmații incorecte pentru a obține susținerea și votul cetățenilor neinformați, exploatând teama și tendința unora de a găsi vinovați pentru problemele existente, sau pentru a deturna atenția de la discutarea unor decizii politice sau a acuzațiilor de corupție care îi sunt aduse. Declarația a fost făcută într-un interviu la ABC News: <https://www.youtube.com/watch?v=E2CYqiJ2pE>. Declarația Președintelui Trump nu reprezintă poziția oficială a autorităților americane și nici nu trebuie generalizată la nivelul tuturor cetățenilor SUA. Autoritatea americană pentru controlul și prevenirea bolilor, CDC (www.cdc.gov) avertizează asupra efectelor negative ale asocierii bolii cu un loc, o națiune sau un grup de persoane: asemenea formulări pot determina oamenii care se tem de infectare să aibă reacții negative nejustificate față de persoane din aceste categorii, care pot să sufere sau să fie discriminate.

2. Cum apreciați afirmația menționată la întrebarea de mai sus?

- a. Este o declarație corectă, care reflectă realitatea.
- b. Este o declarație care nu ar trebui făcută deoarece poate afecta negativ chinezii și persoanele de origine asiatică în general.
- c. Este inutil să se discute despre așa ceva, putem să-l numim oricum, toată lumea știe la ce ne referim.

Corect b

În S.U.A. și multe țări din Europa au existat acte de agresiune la adresa persoanelor de origine asiatică, deși riscul ca ele să fie contagioase nu era mai ridicat decât cel al populației generale. Această atitudine este uneori amplificată de mass-media sau de persoanele publice care folosesc termeni precum „virusul chinezesc” sau „virusul Wuhan”. Organizația Mondială a Sănătății a introdus în 2015 niște recomandări prin care cere eliminarea acestor asocieri locale în denumirea bolilor virale, tocmai pentru a reduce stigmatizarea și pentru a limita efectele negative ale furiei direcționate împotriva acestor regiuni. Numele oficial al bolii, COVID-19, a fost ales intenționat pentru a evita stigmatizarea - “co” vine de la coroană, “vi” de la virus și “d” de la boală (*en. disease*), 19 pentru că a apărut în 2019. Mai multe despre stigmatizare aici: <https://cetateanul.intercultural.ro/resurse/corect-sau-incorect-despre-coronavirus/>.

3. Care dintre afirmațiile de mai jos poate reprezenta un titlu corect pentru un articol pe un site serios de știri?

- a. În județul Timiș am asistat la o explozie de cazuri de coronavirus și ne așteptăm să avem multe victime
- b. 30 de romi din Ploiești, suspecti de COVID-19, păziți cu polițiști și militari
- c. Suspecții de coronavirus îi pot infecta pe ceilalți
- d. Toate afirmațiile de mai sus.
- e. Niciuna din afirmațiile de mai sus.

Corect e

Variantele a și b asociază în mod incorect un teritoriu sau un grup etnic cu boala și prezintă un mesaj alarmist ce generează teamă sau atitudini negative față de persoanele din cele două categorii. Varianta c sugerează infectarea intenționată și vinovăția. De aceea, vorbim despre „persoane care au COVID-19”, „persoane care sunt tratate pentru COVID-19”, „persoane care se recuperează după COVID-19” sau „persoane care au murit după ce au contractat COVID19”, „persoane care ar putea avea COVID-19” sau „persoane care au diagnostic prezumtiv de COVID-19”. Nu vorbim despre persoane care „transmit COVID-19”, „îi infectează pe ceilalți” sau „răspândesc virusul” deoarece sugerează că cei bolnavi au greșit cu ceva sau că sunt mai puțin umani decât noi, restul. Astfel de formulări alimentează stigma și subminează empatia, adică propria noastră capacitate de a înțelege ce simt și ce gândesc persoanele care s-au îmbolnăvit, justificând atitudini și comportamente negative.

4. Există anumite categorii de persoane de care trebuie să ne ferim în mod special în această perioadă?

- a. Persoanele de origine asiatică.
- b. Persoanele care s-au întors din călătorii.
- c. Persoanele care au fost eliberate din carantină.
- d. Persoanele care s-au vindecat de COVID-19.
- e. Persoanele de etnie romă.
- f. Persoanele de naționalitate italiană.
- g. Persoanele care tușesc frecvent și prezintă simptome de îmbolnăvire.

Corect g

În această perioadă este important să păstrăm „distanța socială”, adică să limităm contactul cu alte persoane și să fim atenți în special dacă observăm că cineva din apropiere are simptome ale bolii. În rest, orice rețineră specială față de persoane din celelalte categorii nu este justificată rațional ci este bazată pe teamă și produce stigmatizare. În România prejudecățile rasiste la adresa etniei rome, manifestate inclusiv prin asocierea sistematică și prin generalizare abuzivă a acestei etnii cu acțiuni negative, infraționalitate, etc. se manifestă acum cu privire la nerespectarea măsurilor de carantină. Realitatea arată că cele mai multe infectări cu COVID-19 au fost generate de acțiuni iresponsabile ale unor cadre medicale, politicieni, foști angajați ai Ministerului de Interne, etc. dar în cazul lor nu se vorbește de apartenența etnică. Pentru detalii privind stigmatizarea romilor recomandăm acest articol: www.dor.ro/romii-si-etnicizarea-coronavirusului-in-romania.

5. În diferite țări, există diferite grupuri de persoane asociate statistic cu riscul de îmbolnăvire și transmitere a COVID-19. Care dintre următoarele asocieri sunt corecte?

- a. Musulmanii în India.
- b. Africanii în China.
- c. Romii în România.
- d. Persoanele de origine asiatică în SUA.
- e. Rezidenții din centrele pentru persoane în vârstă în Regatul Unit.

Corect e

Având în vedere că persoanele de peste 65 de ani sunt mai vulnerabile la infectarea cu COVID-19, lipsa de măsuri adecvate de protecție a făcut ca numărul de cazuri de îmbolnăvire să fie mare în centrele unde locuiesc astfel de persoane în mai multe țări europene. Restul asocierilor sunt false dar au fost transmise pe scară largă prin mass-media și rețelele sociale în țările respective. Ele reflectă însă prejudecățile și rasismul care se manifestă în aceste țări la adresa grupurilor respective.

6. Imaginați-vă că faceți parte dintr-o echipă de voluntari ai unei organizații care oferă sprijin persoanelor de peste 65 de ani care solicită ajutor. Echipa primește o solicitare din partea unei persoane dintr-un cartier în care locuiesc mulți romi. Un coleg propune să ignorați solicitarea pentru că se teme că acolo riscul de infectare cu COVID-19 este prea mare. Cum reacționați?

- a. Accept propunerea pentru că este mai bine să evităm riscurile.
- b. Verific dacă în zonă există restricții speciale legate de COVID-19 și dacă nu există astfel de restricții îi spun că ar trebui să ne facem datoria la fel ca și față de orice alte persoane care ne solicită ajutorul.
- c. Îl acuz că este rasist, îl reclam la conducerea organizației și plec să ajut persoana în cauză fără el.

Corect b

Este important să verificați în orice situație dacă nu există restricții suplimentare asociate anumitor zone. În unele localități au fost instituite măsuri speciale de prevenire a răspândirii COVID-19, care vor fi menținute și după încetarea stării de urgență. Este importantă de asemenea afirmarea unui punct de vedere corect, contrar prejudecăților rasiste și care este bazat pe respectarea egalității, demnității și drepturilor tuturor. Acuzarea unei persoane de rasism nu este în cele mai multe cazuri varianta cea mai potrivită, deoarece generează reacții de apărare, fie de negare, fie de justificare, fie de acuzare, fără a schimba percepțiile și comportamentele celor în cauză. Oferirea unui model pozitiv, cu afirmarea clară a principiilor și o abordare rațională, deschisă, poate avea efecte pozitive, încurajând reflecția și depășirea prejudecăților.

7. Care dintre următoarele comportamente este **greșit**?

- a. Mă informez despre COVID-19 din surse sigure, oficiale, precum site-urile instituțiilor publice din România sau site-ul Organizației Mondiale a Sănătății.
- b. Transmit pe rețelele sociale informații care avertizează asupra riscurilor sporite de transmitere a COVID-19 de anumite categorii de persoane sau grupuri.
- c. Respect cu strictețe regulile de igienă personală recomandate de autorități, pentru a mă proteja atât pe mine, cât și pe cei apropiați.
- d. Îmi exprim dezacordul atunci când primesc de la cunoscuți informații și mesaje care leagă etnia sau alte caracteristici de COVID-19 sau care conțin remarci rasiste, xenofobe sau dezumanizante, care incită la ură sau violență.

Corect b

Transmiterea pe rețelele sociale a unor mesaje care asociază anumite grupuri cu riscuri legate de COVID-19, deși poate părea ceva inofensiv, sau chiar util, contribuie de fapt la stigmatizarea membrilor acestor grupuri, precum și a persoanelor care au intrat în contact cu virusul. Asta înseamnă că oamenii sunt etichetați și devin ținta stereotipurilor și a discriminării. Chiar și persoanele care nu sunt bolnave, dar aparțin grupurilor asociate cu virusul, pot fi stigmatizate. Imaginați-vă cum v-ați simți dacă pe baza unor cazuri izolate sau chiar a unor știri false, oamenii ar fi convinși că toți cei din zona unde locuiți reprezintă un risc, ar trebui evitați și ar trebui să li se impună restricții suplimentare din această cauză.